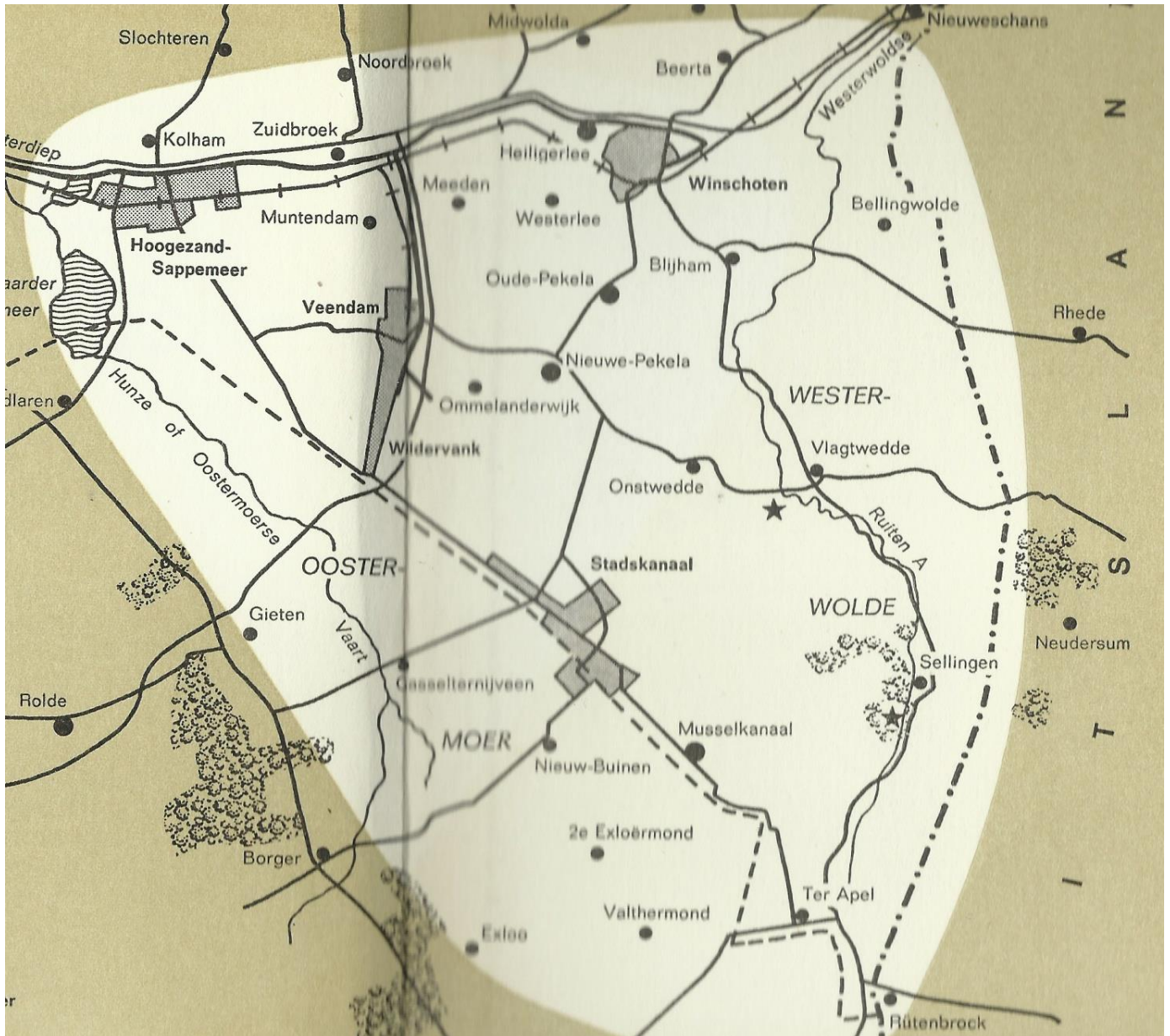

Turfgravers worden binnenschippers

Aan het eind van de zeventiende eeuw waren Hoogezand-Sappemeer, de Pekela's, Wildervank en Veen-
dam allemaal plaatsen in opkomst. Het veen was grotendeels afgegraven en op de dalgronden was men
met landbouw begonnen. Er was nog één gebied dat ontgonnen moest worden. Dat was het gebied tussen
Bareveld en Ter Apel. De stad Groningen, die door het stapelrecht aan de vervening behoorlijk had
verdiend, besloot om zelf veengrond aan te kopen. Vanaf 1760 werden, veelal via stromannen, grote
percelen veengrond aangekocht. Er werden percelen grond gekocht langs de Semslinie, bij Bareveld en
onder Pekela. In Westerwolde was de stad al eigenaar van het klooster in Ter Apel en bijbehorende
bossen en gronden. De bestuurders van de stad Groningen namen in 1765 een besluit dat tot grondslag
ligt van het ontstaan van de Kanaalstreek. Er werd besloten om het Oosterdiep in Wildervank te verlengen
tot Bareveld en van daar een kanaal te graven naar Ter Apel. Het kanaal werd het Stadskanaal genoemd.

Het Stadskanaal van Bareveld (onder Wildervank) tot Ter Apel evenwijdig aan de Semslinie (provinciegrens met Drenthe)

Overgenomen uit: *De Veenkoloniën door Jan W. Hiskes.*

Het graven van het Stadskanaal ging voorspoedig. In 1787 begon de Stad met het uitgeven van de eerste
veenplaatsen. Turfgravers kwamen naar het gebied en de eerste huizen werden langs het kanaal ge-
bouwd. Er werden ter hoogte van de Pekelderweg drieën vijftig woningen gebouwd. Hier ontstond de plaats
Stadskanaal. In 2015 herdenken we dat het 250 jaar geleden is dat men begonnen is met het graven van

het Stadskanaal. Het duurt nu, in 2015, dus nog 22 jaar dat men kan herdenken dat de plaats Stadskanaal is ontstaan. Hoe het gebied, dat we nu kanaalstreek noemen, er uitzag voordat het Stadskanaal werd gegraven en hoe het werd ontgonnen heeft Winkler Prins beschreven in het Veenkoloniaal Volkslied.

*Wild en woest en ledig,
Lag het ruwe veen,
Slechts de heide vlocht er kransen overheen,
Boog zich over d'oever,
Van de bruine plas
En verborg de diepten van het zwart moeras. (bis)*

*Ziet, daar komen mannen,
Met een ijz'ren wil,
Aan de zoom dier poelen staan zij peinzend stil,
Makkers óp, ten strijde!
Óp, de band geslaakt,
Die de schatten kluistert, door 't moeras bewaakt. (bis)*

*Ja, zij hebben moedig,
d'Eedle strijd volbracht,
En een schat verworven voor het nageslacht,
Hunne namen blinken,
Met ondoofb're glans,
En wij vlechten juichend hen een heidekrans. (bis)*

ds. Antonie Winkler Prins

Schipper Harm Davids, die zijn schip de JATRIE schonk aan het Streekhistorisch Centrum in Stadskanaal, wist op 89 jarige leeftijd nog haarfijn te vertellen hoe zijn jonge jaren als schipperskind waren verlopen. Bovendien wist hij, uit verhalen van zijn ouders, te vertellen over bijzondere gebeurtenissen uit het leven van zijn overgrootouders, grootouders en de jonge jaren van zijn vader.

Verhalen vertellen en luisteren. Onder het varen, maar vooral 's avonds als het schip afgemeerd lag. Communicatiemiddelen bestonden in die tijd niet. Er was geen elektriciteit op schepen. Geen TV, geen radio, geen krant. Bij het licht van een olielamp werd er over vroeger verteld.

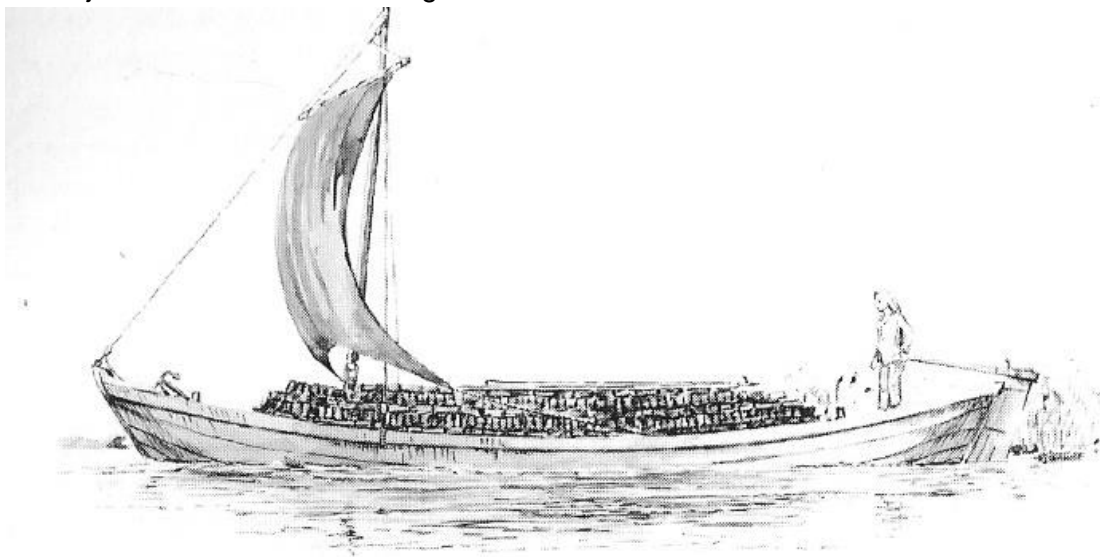
De overgrootvader van schipper Harm Davids, Jan Davids, was veenarbeider. In het blad 'Historie uit de Mond' van uitgeverij Profiel, staat een foto, uit ongeveer 1865, die gemaakt is in het veen. Op de foto staan turven, opgestapeld in turfbuten om te drogen, met daarvoor drie veenarbeiders; één vrouw en twee mannen. Een van die mannen is Jan Davids. Jan Davids komt van Pekela waar hij in 1850 trouwde met Geertruida Supér. Nadat het veen rond Pekela was afgegraven was er voor Jan en Geertruida geen werk

meer. Hun plaggenhut braken ze af. De deur en het raam werden, samen met wat potten en pannen en beddegoed, op twee kruitwagens geladen. Met al hun hebben en houden vertrokken ze richting Drenthe waar nog werk was voor turfgravers.

Jan Davids en z'n vrouw kwamen terecht in Valtherveen. Toestemming of een bouwvergunning om hun plaggenhut op te bouwen hadden ze niet nodig. Regel in die tijd was, dat als je een plaggenhut wilde neerzetten je dat moest doen zonder dat de eigenaar van de grond dat zag. Als de volgende morgen rook uit de schoorsteen kwam dan had je recht op je plaats. De eigenaar van de grond mocht je dan niet meer weg sturen.

In 1862 werd in hun plaggenhut in Valtherveen het zesde kind van Jan en Geertruida geboren. Hij kreeg de naam Harm en werd, net als zijn vader, veenarbeider. Op zijn 21ste trouwde Harm met Aafien, dochter van turfshipper Hindrik Smit. Drie jaar later werd deze Harm Davids, geholpen door zijn schoonvader, turfshipper. In het jaar 1886 kwam de omslag voor de familie Davids. Veenarbeiders werden schippers.

Een snabbeschuit, voorloper van de praam waarmee turf werd vervoerd

Harm Davids, de grootvader van de schipper van de JATRIE, werd schipper op een praam. Pramen waren houten schepen waarmee het turf werd vervoerd. Er was geen woonruimte voor het gezin op deze turfpraam. Vrouw en kinderen bleven in een plaggenhut in het veen wonen. Daar werden de zeven kinderen van Harm en Aafien geboren. Drie kinderen stierven jong. Drie jongens en een meisje werden volwassen. Dochter Meintje trouwde in 1907 met Lubbert Heidema. Lubbert kwam wel uit een schippersfamilie, maar heeft nooit als schipper gevaren. Hij werd scheepsjager en op latere leeftijd landbouwer.

De eerste die in de voetsporen van zijn vader stapte was de oudste zoon Jan. Hij trouwde in 1909 met Catharina de Boer. Twee maanden na de bruiloft kwam vader Harm te overlijden. Aafien bleef met de twee jongens, Jan Johannes en Evert, achter. Beide jongens wilden schipper worden. Ze waren daar nog te jong voor. Ze moesten moeder Aafien helpen bij het werk in het veen.

Knoalster schippers

Harm Davids, de 89 jarige schipper van de JATRIE, wist het nog allemaal te vertellen. De jongste zoon, Evert, bleef het langst bij Aafien. Hij trouwde in 1921 met schippersdochter Liefke van der Wijk. Samen gingen ze varen op het schip met de naam ZWERVER. Jan Johannes werd op 22 jarige leeftijd schipper. In 1913 kreeg hij verkering met Achien Smit. Achien was de dochter van een binnenschipper. Jan Johannes zag zijn kans. Hij wilde een schip laten bouwen en schipper worden. Hij vroeg Achien om met hem te trouwen. De ouders van Achien vonden het een goed idee en waarschijnlijk hebben ze hun aanstaande schoonzoon met raad en daad bij gestaan om zijn droom te realiseren. Jan Johannes ging naar de scheepswerf van de gebroeders Fikkers bij de Oude Verlaat in Muntendam en gaf opdracht om een bolschip met ruime woongeleghenheid voor hem te bouwen.

Een Groninger bolschip onder zeil

Tijdens de bouw van het schip ontstond er ruzie tussen Jan Johannes Davids en scheepsbouwer Fikkers. Turfgraver Davids ging van het standpunt uit dat bij een aanvaring een schip meestal van voren werd getroffen. Daarom gaf hij Fikkers opdracht om zijn schip daar extra sterk te maken. Om dat te bereiken moesten er extra spanten in het voorschip worden geplaatst. In het contract staat deze eis er met de hand bijgeschreven. Het bracht extra kosten met zich mee en scheepsbouwer Fikkers, die de eis overbodig vond, dacht de extra kosten weer terug te pakken door de spanten in het achterschip wat verder uit elkaar te zetten. Jan Johannes Davids, die regelmatig naar de bouw van zijn schip ging kijken, zag wat de scheepsbouwer deed en wilde dat deze met de overeengekomen prijs voor de bouw naar beneden ging. Fikkers wilde daar niet aan en dreigde de bouw stil te leggen. Uiteindelijk is de ruzie bijgelegd en is het schip klaar gekomen. In januari 1914 betaalde Jan Johannes aan hellingbaas Fikkers f 2.762,50 en was hij eigenaar van zijn schip dat de naam DE VROUW ACHIEN kreeg. Zodra het schip klaar was trouwden Jan Johannes en Achien. Het huwelijk was van korte duur want in september 1915 overleed Achien.

In 1917 trouwde Jan Johannes Davids voor de tweede keer. Zijn echtgenote werd Trientje van der Vlag. Trientje kwam uit een bekende schippers familie van Stadskanaal. Haar vader was Harm van der Vlag. Haar broers waren ook binnenschipper. Jan Johannes en Trientje kregen vijf jongens: Harm, Harm, Jan Steffen en Jan Johannes. Dat de eerste twee jongens hadden dezelfde voornaam. De eerst geborenene was naar Harm Davids, de vader van Jan Johannes genoemd. De tweede was naar Harm van der Vlag, de vader van Trientje genoemd. Onderscheid werd gevonden door de oudste grote Harm en de tweede kleine Harm te noemen.

Kleine Harm, de latere schipper van de JATRIE, werd geboren op 5 september 1919 aan boord van DE VROUW ACHIEN. Men was in de buurt van Roswinkel bezig om het schip met turf te laden. Dat laden moest doorgaan en de schipper kon het zich niet permitteren om naar het gemeentehuis te lopen om de geboorte van zijn zoon aan te geven. Dat gebeurde zeven dagen later. DE VROUW ACHIEN werd Ter Apel aan de kant gelegd en schipper Davids ging met de paardentram naar Sellingen om op het gemeentehuis van de gemeente Vlagtwedde aangifte van geboorte te doen. Baby Harm was dus al zeven dagen oud, toen zijn geboorte bij de burgelijke stand werd aangegeven. Maar de dag van aangifte werd als de dag van geboorte genoteerd en dat de baby in een andere gemeente ter wereld was gekomen werd niet vermeld.

10

Turfschepen